

Θωίδου, Μ. (2019). Εμπυχώνοντας τους εμπυχωτές: η εμπυχωτική – εκπαιδευτική διάσταση της εθελοντικής συμμετοχής σε πολιτιστικά δρώμενα. Η περίπτωση ενός μουσικού φεστιβάλ. Στο Θ. Ράπτης & Δ. Κόνιαρη (Επιμ.), *Μουσική Εκπαίδευση και Κοινωνία: νέες προκλήσεις, νέοι προσανατολισμοί. Πρακτικά 8ου Συνεδρίου της Ε.Ε.Μ.Ε.* (σσ. 516–524). Θεσσαλονίκη: Ε.Ε.Μ.Ε.

Εμπυχώνοντας τους εμπυχωτές: η εμπυχωτική – εκπαιδευτική διάσταση της εθελοντικής συμμετοχής σε πολιτιστικά δρώμενα. Η περίπτωση ενός μουσικού φεστιβάλ

Μαρία Θωίδου

Ε.Ε.Π. και καλλιτεχνική υπεύθυνη των Μουσικών Συνόλων του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας
thoidou@uth.gr

Η εμπυχωτική διαδικασία μέσω του πολιτισμού και ειδικότερα μέσω της μουσικής αποτελεί μια αναγκαιότητα αλλά και δυνατότητα ευρέως αναγνωρισμένη. Η συμμετοχή σε συλλογικές δράσεις στο πεδίο της μουσικής όπως είναι η διοργάνωση ενός μουσικού φεστιβάλ είναι μια πειραματική πρόταση για εμπυχωτική δράση. Στο άρθρο αυτό επιχειρείται αρχικά μια σύντομη αναφορά ως προς την έννοια της εμπύχωσης, για να συνδεθεί έπειτα με μια πρακτική εφαρμογή που αφορά στη συμμετοχική δράση εθελοντών φοιτητών σε ένα μουσικό φεστιβάλ μέσα από την εμπυχωτική διαδικασία.

Λέξεις κλειδιά: εμπύχωση, εθελοντισμός, πολιτιστικά δρώμενα, μουσικό φεστιβάλ

Animating Animators: the animational - educational dimension of voluntary participation in cultural events. The case of a music festival

Maria Thoidou

Special Teaching Fellow & artistic director of Music Groups of University of Thessalia
thoidou@uth.gr

The animation process through culture, and especially through music, is both a necessity and a widely recognized possibility. Participating in collective actions in the field of music, such as organizing a music festival, is an experimental proposition for animational action. The present paper deals firstly with a brief reference to the concept of animation, and then relates it to a practical application involving the voluntary student participation in a music festival through the animation process.

Έννοια, σχέσεις

Αναζητώντας την έννοια – εμπύχωση

Η κοινωνικοπολιτιστική εμπύχωση, όπως και η λαϊκή παιδεία, δημιουργήθηκε από ένα ισχυρό κοινωνικό κίνημα πολιτιστικής διεκδίκησης, από ομάδες και συλλόγους εθελοντικής βάσης. Στόχοι του κινήματος ήταν αφενός να εξασφαλίσει μια πολιτιστική ανάπτυξη προς όφελος όλων, αφετέρου να περιορίσει τις ανισότητες που δημιουργούνται από την κοινωνική καταγωγή, οι οποίες διαιωνίζονται συχνά από το σχολείο (Besnard, 1985).

Εμπυχώνω σημαίνει δίνω ψυχή, ενισχύω το ψυχικό σθένος κάποιου, εμπνέω σε κάποιον θάρρος και αυτοπεποίθηση. Σημαίνει, επομένως, εμπνέω κάποιον ή συντελώ

στη δημιουργία συνθηκών έμπνευσης, ώστε κάποιος να εκφραστεί, δηλαδή να κινηθεί ή να μιλήσει ή να τραγουδήσει (Κοκκίδου, 2014). Η εμπύχωση ισχυροποιείται μέσω της μουσικής και των τεχνών, καθώς ανοίγουν δρόμους προς την επικοινωνία, την αλληλεπίδραση και τη μάθηση (Κοκκίδου, 2014).

Τα μεθοδολογικά χαρακτηριστικά της εμπύχωσης διαμορφώνονται κάθε φορά ανάλογα με το εκάστοτε θεματικό πεδίο εφαρμογής της (π.χ. θέατρο, αθλητισμός, μουσική κ.ά.) (Θωίδης, 2007). Ο πολυδιάστατος χαρακτήρας της έννοιας της εμπύχωσης και οι διαφοροποιήσεις των περιεχομένων της ανάλογα με το εκάστοτε πεδίο εφαρμογής της καθιστούν εξαιρετικά δύσκολη μια γενική και συνολική θεωρητική προσέγγισή της (Θωίδης, 2007). Αντίθετα μπορεί να προκύψει μια σαφέστερη και πιο εμπειριστατωμένη εικόνα της μεθόδου, αν περιορίσουμε το πλαίσιο της διερεύνησής μας και εξετάσουμε την εμπύχωση σε σχέση με ένα κάθε φορά πεδίο δράσης της. Μια τέτοια περίπτωση αποτελεί η εμπυχωτική – εκπαιδευτική διάσταση της εθελοντικής συμμετοχής σε πολιτιστικά δρώμενα.

Αναζητώντας το υποκείμενο – εμπυχωτής

Αν και η εμπύχωση θεωρείται ως μία «μη κατευθυντική μέθοδος» (Rogers, 1978), απαιτεί ένα πλαίσιο σχεδιασμού και οργάνωσης. Ο εμπυχωτής πρέπει να αμβλύνει τον δεσμευτικό χαρακτήρα του προγράμματος και να μπορεί να σχεδιάζει διαφορετικά, να δημιουργεί δηλαδή ελεύθερους χώρους για αυθόρμητες δραστηριότητες και εναλλακτικές δυνατότητες δράσης (Θωίδης, 2000). Ο πιο πρόσφορος ορισμός θεωρεί εμπυχωτή αυτόν που αυτοαποκαλείται έτσι και που θεωρεί ότι στη δραστηριότητα που αναπτύσσει κύρια συμβολή αποτελεί η εμπύχωση (Besnard, 1985). Ειδικότερα ο εμπυχωτής πολιτισμού διευκολύνει τη συνάντηση του ατόμου με την τέχνη (κατανόηση της τέχνης με την ευρύτερή της έννοια, αλλά και τη μετάδοση δεξιοτήτων για εξάσκηση μιας τέχνης, όπως θέατρο, ζωγραφική, χορός, λογοτεχνία, μουσική κ.λπ.) (Θωίδης, 2007). Ο εργασιακός χώρος του εμπυχωτή πρέπει να χαρακτηρίζεται από 'ανοιχτότητα' η οποία βοηθά να ξεπεραστούν πολιτισμικά και συναισθηματικά εμπόδια από τη μεριά των συμμετεχόντων.

Αναζητώντας τη σχέση εμπυχωτή και ομάδας

Η εμπύχωση είναι μια 'μέθοδος' παρώθησης και ενδυνάμωσης ομαδικών διαδικασιών και αποτελεί μια συνεχή και σκόπιμη διαδικασία προσανατολισμένη στις ανάγκες των ατόμων. Από τη φύση της η εμπύχωση ως μέθοδος αποτελεί μια ευέλικτη διαδικασία, η οποία προσαρμόζεται στα ιδιαίτερα ενδιαφέροντα και στις επιθυμίες αυτών που συμμετέχουν σε μια κατάσταση και λαμβάνει υπόψη της ακόμη και τη διαφορετικότητα στα συναισθήματα, τις αντιλήψεις και τις συμπεριφορές τους. (Michels, 1995). Η διαδικασία της εμπύχωσης ως δραστηριότητα ενός ατόμου ή μιας ομάδας παρακινεί ή εμπνέει, αναθερμαίνει τις σχέσεις ανάμεσα σε άτομα και ομάδες, προωθεί τη δυνατότητα βιώματος και έκφρασης, ενδυναμώνει την κριτική ικανότητα και την ικανότητα λήψης αποφάσεων, ενθαρρύνει την επιθυμία για συμμετοχή και δράση, συμβάλλει στην ανάπτυξη της υπευθυνότητας του ατόμου ή της ομάδας (Opaschowski, 1981).

Τα χαρακτηριστικά της στάσης αυτής, που ορίζονται ως λειτουργίες της εμπύχωσης, αναφέρονται τόσο στην ανάγκη συνειδητοποίησης του εαυτού και της σχέσης με τον

διαφορετικό άλλο και το περιβάλλον γενικότερα, όσο και στη συγκινησιακή συνοδεία με εμπλοκή σε σχέσεις αλληλεπίδρασης και αλληλοεπιρροής (Μπακιρτζής, 2004).

Η θέση του εμπυχωτή μπορεί να είναι καταλυτική για πολλούς λόγους. Μια άσκηση προκαλεί εντελώς διαφορετικά συναισθήματα στον καθένα. Είναι βασικό, πριν από όλα, ο εμπυχωτής να γνωρίζει ο ίδιος τα δικά του όρια, να μην περιμένει να ακούσει κάτι συγκεκριμένο, αλλά να είναι ανοιχτός στο πώς βιώνει η ομάδα τις ασκήσεις (Abligador, 2011).

Προετοιμασία της εμπυχωτικής δράσης

Σύμφωνα με τα παραπάνω, το ζητούμενο είναι να συσταθεί μια ιεραρχία προϋποθέσεων που να διασφαλίζουν την ομαλή διαδικασία μιας εμπυχωτικής δράσης από τη μεριά του εμπυχωτή. Οι προϋποθέσεις αυτές απαντούν στις ανάγκες μιας κατάρτισης σε πρακτικό επίπεδο και αποτελούν ένα είδος εσωτερικής προετοιμασίας του εμπυχωτή. Θα μπορούσε να συσταθεί μία λίστα από 'υπενθυμίσεις' βασισμένες πάνω στο κύριο ερώτημα: Πώς μπορώ να έρθω σε επαφή με το αληθινό 'τόρα' της ομάδας μου τη στιγμή της εμπύχωσης; Οι απαντήσεις περιλαμβάνουν τα ακόλουθα:

1. Προσδιορίζω τις προσωπικές μου δυνατότητες και στόχους τη στιγμή που καλούμαι να λειτουργήσω εμπυχωτικά και ειδικότερα:

α) Γνωρίζω θεωρητικά το στόχο μου ως εμπυχωτή/τρια σε ένα συγκεκριμένο αντικείμενο. Έχω μελετήσει καλά τα στάδια της άσκησης που θα προτείνω και τον τρόπο που θα μιλήσω. Αν θα μιλήσω αργά και καθαρά και αν θα χρησιμοποιήσω το σώμα μου.

β) Χρειάζομαι να νιώσω την παρουσία μου στην ολότητα της, με:

- Τη σχέση μου με την αναπνοή μου.
- Την επαφή με τη βαρύτητα μου.
- Τις εντάσεις στο σώμα μου.
- Την επικοινωνία με τα συναισθήματα μου.
- Την επαφή με την επιθυμία μου να κινητοποιήσω μια ομάδα για κάτι.
- Την έμπνευσή μου για να κινητοποιήσω την επιθυμία μου.

2. Προσδιορίζω τη σχέση μου με την ομάδα και τις δυνατότητες της ομάδας και του κάθε μέλους της χωριστά. Χρειάζομαι να νιώσω την παρουσία της ομάδας στην ολότητά της και την παρουσία του καθένα χωριστά και ειδικότερα:

- Δίνω χρόνο στο να παρατηρήσω την ιδιαίτερη στάση του καθενός τη συγκεκριμένη στιγμή και απέναντι στη συγκεκριμένη συνεργασία.
- Διαισθάνομαι τη δυναμική της ομάδας.
- Εμπιστεύομαι το ένστικτο μου με το οποίο εισπράττω την ενέργεια της δυναμικής του συνόλου.
- Έχω επαφή με τον ήχο της φωνής μου και τον ήχο της ομάδας.
- Είμαι προετοιμασμένη/ος να προκύψει κάτι διαφορετικό από αυτό που περιμένω.

Θυμάμαι: Η εμπύχωση ενεργοποιεί την ψυχή. Αυτό μπορεί να προκαλέσει συγκίνηση. Η συγκίνηση μπορεί να προκαλέσει αμηχανία. Η αμηχανία μπορεί να προκαλέσει μηχανικά αποτελέσματα αμυντικής συμπεριφοράς: Γέλιο, ειρωνεία, κοροϊδία, κλάμα, θυμό. Κάθε μέλος της ομάδας είναι ξεχωριστό και κάθε αντίδραση είναι πηγή γνώσης. Όλοι μαζί μπορούν να μεταποιήσουν τα συναισθήματα τους σε ένα κοινό συναίσθημα που να συνδέεται με τον καλλιτεχνικό – εκφραστικό στόχο της άσκησης. Η ελεύθερη και όχι αναγκαστικά ανεξέλεγκτη βίωση και έκφραση των συγκινήσεων δε σημαίνει θόλωμα, χάσιμο ή κατάρρευση της συνείδησης, αλλά εμπλουτισμό και διεύρυνσή της (Μπακιρτζής, 2004).

Ως εμπυχωτρία/ής διατηρώ την προσωπική μου επιθυμία να πετύχω το στόχο μου. Τα εσωτερικά μου κίνητρα βρίσκονται σε ισορροπία με την επιθυμία της ομάδας να ενεργοποιηθεί προς κάποια κατεύθυνση. Ο εμπυχωτής είναι αυτός που εμπυχώνει, ενθαρρύνει, εμπνέει, δίνει δύναμη, κίνηση και ροή. Ο εμπυχωτής δίνει χώρο και χρόνο για να ενεργοποιηθεί το άτομο ή η ομάδα. Βοηθά να στρωθεί το τραπέζι για το κοινό γεύμα: Την αλληλεπίδραση.

Στο πλαίσιο αυτής της αλληλεπίδρασης εντάσσεται το ερώτημα – πρόταση: Πώς μια διαδικασία λειτουργεί ως εμπυχωτής και πώς ένας εμπυχωτής λειτουργεί μέσα στη διαδικασία;

Στην περίπτωση του θεσμού ενός πολιτιστικού φεστιβάλ ‘διαδικασία’ ονομάζουμε μια σειρά από δραστηριότητες που στη συγκεκριμένη περίπτωση εξυπηρετούν τη λειτουργία του θεσμού αυτού. Πρόκειται για διαδικασία η οποία ενθαρρύνεται από τον εκπαιδευτή αλλά ‘εμπυχώνεται’ από τη σχέση των συμμετεχόντων. Για να μπορέσει να ενεργοποιηθεί μια βιωματική εξερεύνηση της θεωρίας χρειάζεται η θαυματουργή παρέμβαση της εμπύχωσης.

Στη συλλογική δράση υποστήριξης ενός φεστιβάλ η μετασηματιστική ενέργεια του εμπυχωτή μεταφέρεται ως δυναμική στον καθέναν από τους συμμετέχοντες. Αυτό σημαίνει πως ακολουθούμε όλοι μαζί μια συγκεκριμένη-ενιαία στάση απέναντι στους ανθρώπους με τους οποίους συναναστρεφόμαστε: Καλλιτέχνες, βοηθούς σκηνης, κοινό που παρακολουθεί ή επιζητά να εξυπηρετηθεί σε απλές ανάγκες. Ταυτόχρονα αισθανόμαστε τη δικιά μας παρόρμηση να αντιδράσουμε στις καταστάσεις και προσπαθούμε αυτό να αξιοποιηθεί κατά περίπτωση. Ο εμπνευστής – εμπυχωτής δημιουργεί έναν σκελετό δράσης ο οποίος χρειάζεται την ‘εμπυχωτική’ – δημιουργική ανταπόκριση των εθελοντών. Αυτό σημαίνει πως με βάση το πλαίσιο και τον χαρακτήρα της λειτουργίας των οργανωτικών δομών του φεστιβάλ, μπορεί κανείς να δημιουργήσει καινούργιες καταστάσεις δράσης. Μπορούμε να παραλληλίσουμε το φεστιβάλ με το μουσικό έργο και την ομάδα εθελοντικής υποστήριξης με τους ερμηνευτές – μουσικούς. Είναι σα να τραγουδάμε όλοι μαζί το ίδιο τραγούδι αλλά ο καθένας με τη δική του φωνή. Ένα τραγούδι που μας συνδέει με τον χώρο αλλά και με τους άλλους. Ενεργοποιεί τη δυνατότητα να ‘ακούσουμε’ τις ανάγκες που θα προκύψουν αλλά να προσεγγίσουμε και τις ιδιαίτερες γεύσεις που θα δώσουν οι δραστηριότητες που υποστηρίζουμε. Θα λέγαμε λοιπόν πως το τραγούδι βοηθά στην έναρξη ενός διαλόγου με τον χώρο περισσότερο ζωντανό, περισσότερο παλλόμενο, ώστε κυριολεκτικά να εμβαπτιστώ, να πλημμυρίσω και να συμμετάσχω μέχρι να γίνω ένα με τον χώρο, από ακουστική άποψη (Tomatis, 1999).

Εδώ η εμφύχωση λειτουργεί ως κοινωνικοπολιτιστική και ως κοινωνικοεκπαιδευτική μέθοδος. Ως τέτοια επιδιώκει να βοηθήσει τον πολίτη να αποκτήσει συνυπευθυνότητα στο ζωτικό του χώρο και να του παράσχει τη δυνατότητα για δημιουργική έκφραση (Θωίδης, 2000).

Στην επόμενη ενότητα, η δημιουργική έκφραση συνδέεται με την εμπυχωτική εκπαιδευτική συλλογική διαδικασία με στόχο τη μουσική ανάπτυξη και κατανόηση σε ένα περιβάλλον κοινής συμβίωσης

Η εμπυχωτική διαδικασία στην περίπτωση του Φεστιβάλ Πάου

Πρόκειται για την εμπυχωτική-εκπαιδευτική λειτουργία της οργάνωσης του Φεστιβάλ Πάου του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας (Π.Θ.) με την υποστήριξη των μουσικών εκδηλώσεων από την ομάδα εθελοντών των Μουσικών Συνόλων του Π.Θ. Στην Ομάδα των Μουσικών Συνόλων ανήκουν κυρίως φοιτητές και φοιτήτριες αλλά και πολίτες της πόλης του Βόλου, καλλιτέχνες και συνεργάτες από διάφορα μέρη της Ελλάδας (βλ. <https://paoufestival.weebly.com/>).

Το Φεστιβάλ Πάου φιλοξενείται στο Συνεδριακό και Πολιτιστικό κέντρο του Π.Θ. (Παλαιά Μονή Πάου, βλ. <http://mprou.uth.gr/el/>). Η ομάδα εργασίας, η οργανωτική επιτροπή, οι τεχνικοί καθώς και οι καλλιτέχνες, συνυπάρχουν στον χώρο όχι μόνο κατά τη διάρκεια της συναυλίας. Οι εθελοντές φοιτητές έχουν την ευκαιρία να ζήσουν από κοντά τους καλλιτέχνες που φιλοξενούνται, να ακούσουν τις πρόβες τους, να συμμετέχουν στην προετοιμασία των συναυλιών τους, να συζητήσουν και να δειπνήσουν μαζί τους. Λειτουργούν συλλογικά σε ομάδες καθηκόντων που εναλλάσσονται, ώστε να έχουν επαφή με όλα τα αντικείμενα δράσης.

Κεντρικός στόχος μιας τέτοιας λειτουργίας είναι: Μαθαίνω μουσική βιώνοντας συλλογικές δράσεις. Μαθαίνω μουσική μέσα από τη συμμετοχή μου στην υποστήριξη ενός μουσικού φεστιβάλ.

Προκύπτει επομένως το ερώτημα: Τί εισπράττω μέσα από την εμπυχωτική διαδικασία της συμμετοχής στην οργάνωση και λειτουργία ενός μουσικού φεστιβάλ; Πώς συμμετέχω στην προετοιμασία; Οι απαντήσεις περιλαμβάνουν τα ακόλουθα:

- Βιώνω τη μουσική σε όλες τις διαστάσεις
- Έρχομαι σε επαφή με μουσικούς δημιουργούς - ερμηνευτές.
- Βιώνω τα συναισθήματά τους μέσα από τη συμβίωση μαζί τους.
- Παρακολουθώ τις πρόβες τους.
- Προετοιμάζω τον χώρο της συναυλίας.
- Βοηθώ στην εγκατάσταση του ήχου και του φωτισμού.
- Δημιουργώ την κατάλληλη ατμόσφαιρα.
- Υποδέχομαι και εξυπηρετώ το κοινό.
- Παρουσιάζω την εκδήλωση.
- Αποχαιρετώ τους καλεσμένους. Τακτοποιώ τον χώρο. Προετοιμάζω το δείπνο μαζί με τους καλλιτέχνες.
- Μοιράζομαι το δείπνο, την κουβέντα, τις εντυπώσεις τους, τις εντυπώσεις μου.

Δεν έχει σημασία η δουλειά που αναλογεί στον καθένα: Αν θα μοιράσει προγράμματα, αν θα είναι πάνω στη σκηνή, αν θα συζητήσει, αν θα καθαρίσει τον

χώρο, αν θα σερβίρει. Σημασία έχει να διατηρήσει τη 'σύνδεση' με την υπόλοιπη ομάδα λειτουργώντας εμπυχωτικά ως προς τους άλλους και ως προς τον εαυτό του, να διατηρήσει τη σύνδεση με τον εμπυχωτή, τη σύνδεση με τον στόχο που δίνεται κάθε φορά. Πρόκειται για μια αυτοδύναμη μουσική σύνθεση που περιλαμβάνει τη μουσική δράση στη σκηνή αλλά διαδραματίζεται σε όλο τον χώρο στον οποίο φιλοξενείται το φεστιβάλ. Όλα αυτά αποτελούν ένα μεγάλο μουσικό κομμάτι με πολλά μέρη.

Αν θεωρήσουμε, σύμφωνα με τον Thorndike (1913), πως οι εμπειρίες που συμβάλλουν στη μάθηση και την ανάπτυξη είναι αυτές που ικανοποιούν τις ανάγκες του ψυχοσωματικού οργανισμού, μέσα από τη βιωματική εμπειρία που προσφέρει το μη κατευθυντικό ρεύμα στην εμπύχωση ομάδων, θα μπορέσει και στο τομέα της προσέγγισης της μουσικής-εκφραστικής διαδικασίας, να λειτουργήσει ένα καινούργιο μοντέλο μάθησης, λιγότερο μοναχικό και ατομικιστικό. Η μάθηση αυτή θα έχει χαρακτήρα αυτογνωστικό αλλά και κοινωνικοποιητικό, υπηρετώντας τη βαθύτερη ουσία της έννοιας του ήχου και της μουσικής, δηλαδή τον συντονισμό με το όλο, μέσω της ενσυναίσθησης.

Σύμφωνα με τον Κρίστοφερ Σμολ (2010), η μουσική είναι στην ουσία της μια διαδικασία, κάτι που οι άνθρωποι κάνουν. Αυτή τη διαδικασία ο συγγραφέας την ονομάζει *Μουσικοτροπία* (Musicking). Στόχος του είναι να προτείνει ένα πλαίσιο για την κατανόηση της μουσικοτροπίας ως ανθρώπινης δραστηριότητας. Προσπαθεί να δώσει μια εξήγηση στο πώς και γιατί η συμμετοχή σε μια μουσική πράξη έχει τόσο ζωτική σημασία για τους ανθρώπους ως ξεχωριστά κοινωνικά και πολιτικά όντα. Όπως υποστηρίζει ο Σμολ, μουσικοτροπώντας μπορούμε να κατανοήσουμε τον εαυτό μας και τις σχέσεις μας με τους ανθρώπους και τα υπόλοιπα πλάσματα του πλανήτη μας. Έτσι, η μουσική γίνεται ένα μέσο εξερεύνησης, επιβεβαίωσης και εκδήλωσης σχέσεων, και καθίσταται ένα πολιτικό, με την ευρεία έννοια, ζήτημα. Η εμπλοκή του ατόμου στη μουσικοτροπία, του παρέχει τα εφόδια αυτά που είναι εγγενή στη μουσική και βασικά για τη λειτουργία του. Προσφέρει ένα ασφαλές πλαίσιο δράσης μέσα στο οποίο το άτομο καθίσταται ικανό να δοκιμάσει διαφορετικούς τρόπους ύπαρξης, πράξης και συσχέτισης (Σμολ, 2010). Επιπλέον, όπως αναφέρει ο Κανελλόπουλος (2009), η μουσικοποιητική δραστηριότητα είναι πάντοτε μια διαδραστική διεργασία, δεν είναι ποτέ μια αποκομμένη 'ιδιωτική' δραστηριότητα.

Στη συνέχεια δίνονται τρία παραδείγματα από την εμπειρία της οργάνωσης του Φεστιβάλ Πάου. Πρόκειται για δραστηριότητες που δεν έχουν μουσικό χαρακτήρα. Αφορούν στο πεδίο της αυτοδιαχείρισης και της φιλοξενίας στον χώρο του φεστιβάλ. Μέσα όμως από την διαδικασία της εμπύχωσης, τα αποτελέσματά τους εμβαθύνουν στη μουσική κατανόηση.

Άσκηση για σύνδεση – επίγνωση.

Περιγραφή: Η 'αλυσίδα' στο σερβίρισμα του φαγητού (άνθρωποι παραταγμένοι σε μια γραμμή που συνδέει την κουζίνα με τον χώρο που βρίσκεται η τραπεζαρία).

Οδηγίες: Από την κουζίνα ως το μεγάλο τραπέζι μεταφέρονται χέρι - χέρι οι πιατέλες. Οι συμμετέχοντες διατηρούν μια σταθερότητα στη θέση που έχουν στην αλυσίδα, ενώ παράλληλα αντιλαμβάνονται τη γραμμή της αλυσίδας και συμπληρώνουν τα κενά αν κάποιος χρειαστεί να φύγει. Διατηρούν ένα συγκεκριμένο

ρυθμό στη ροή της μεταφοράς και επιπλέον μια συγκεκριμένη ατμόσφαιρα μέσα στην οποία ανήκουν όλοι. Έχουν επαφή με τον χώρο, την κίνηση και μεταξύ τους.

Στόχοι: Όπου και να βρίσκομαι έχω επικοινωνία με τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας χωρίς να χάνω τη θέση μου, σε επαφή με τη συλλογική ροή της κίνησης. Έχω συνειδητή συναισθηματική και σωματική στάση κατά τη διάρκεια της συμμετοχής μου στη διαδικασία.

Η παραπάνω εμπυχωτική δράση περιλαμβάνει τον εμπυχωτή-δάσκαλο που υποστηρίζει όλη την ιδέα, τους φοιτητές που ασκούνται στη διαδικασία και τους φιλοξενούμενους που εντάσσονται σε αυτήν. Παράλληλα είναι μια μουσική πράξη γιατί οι συμμετέχοντες ακολουθούν συνειδητά τη δομή του μουσικού κομματιού που 'ερμηνεύεται' σε ζωντανό χρόνο και διατηρούν μια σταθερή 'ροή' στην κίνησή τους, ακριβώς όπως σε ένα πολυφωνικό τραγούδι.

Άσκηση για συγκέντρωση – συντονισμό

Περιγραφή: Συλλογική εργασία με ήχο (εργασίες που χρειάζονται για τη διαβίωση στον χώρο φιλοξενίας και συναυλιών)

Οδηγίες: Τραγουδώ έναν κοινό μουσικό τόνο (πχ τη νότα Ντο). Όταν ο τόνος αλλάζει όλοι τον ακολουθούν, ενώ παράλληλα εργάζονται, για παράδειγμα ετοιμάζουν ένα συλλογικό γεύμα ή τακτοποιούν και οργανώνουν το χώρο.

Στόχοι: Διατηρώ ισορροπία ανάμεσα στο εσωτερικό και το εξωτερικό κίνητρο. Διατηρώ σταθερότητα στην εκφορά του τόνου μου και συγχρόνως την επαφή με το συλλογικό έργο. Συνδέομαι με τη δόνηση του ήχου μου, ενώ παράλληλα έχω επαφή με τον συλλογικό ρυθμό εργασίας της ομάδας.

Στη συνέχεια τέτοιου είδους εμπειρίες γίνονται αντικείμενο επεξεργασίας μέσα από άλλες εμπυχωτικές δράσεις.

Άσκηση για επεξεργασία του βιώματος σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο

Περιγραφή: Βρίσκω μια λέξη που να ταιριάζει στη βραδιά που έζησα (αντίστοιχα μπορεί να γίνει μια κίνηση, ένας ήχος, μια μουσική φράση κτλ.) Αναφέρομαι στην καταγραφή -παρουσίαση των εντυπώσεων που μου άφησε μια δραστηριότητα της προηγούμενης βραδιάς, στους άλλους (μπορεί να συμπεριλαμβάνει την προετοιμασία, τη συναυλία, το δείπνο με τους φιλοξενούμενους καλλιτέχνες κτλ.).

Οδηγίες: Οι λέξεις προφέρονται από τους συμμετέχοντες σε κύκλο με τη σειρά, φτιάχνοντας μία μουσική φράση. Κατά τη διάρκεια της εκφοράς των λέξεων δεν μεσολαβούν σχόλια και ακολουθείται ένας εσωτερικός ρυθμός. Η άσκηση μπορεί να συνεχιστεί καθώς ο καθένας προσθέτει ακόμη μία λέξη δίπλα στη λέξη. Η λέξη μπορεί να αντικατασταθεί με κίνηση ή με ήχο. Η καταγραφή της εμπειρίας πάνω στη συγκεκριμένη δράση μέσα από τον συνδυασμό των προσωπικών αναφορών, καταλήγει σε ένα ψηφιδωτό ομαδικής έκφρασης ως κείμενο, χορογραφία ή μουσική σύνθεση.

Στόχοι: Έρχομαι σε επαφή με το συναίσθημα που μου προκάλεσε η προσπάθεια και το επικοινωνώ στους άλλους. Γνωρίζω και αποδέχομαι την ιδιαιτερότητα της κάθε προσωπικής περιγραφής. Αντιλαμβάνομαι τη θέση μου στο συλλογικό αποτύπωμα

των καταγραφών. Ακούω-βλέπω-μελετώ την εσωτερική ενορχήστρωση της συλλογικής δράσης όπως κατά την ακρόαση ενός συμφωνικού έργου.

Η συζήτηση και η επεξεργασία που ακολουθούν το βίωμα, είναι σημαντικά μέρη της άσκησης. Αυτός ο χρόνος δίνει την ευκαιρία στους συμμετέχοντες να μοιραστούν αυτό που έζησαν, να επεξεργαστούν τις ανακαλύψεις τους και να προχωρήσουν περισσότερο στα προσωπικά θέματα που έχουν αναδυθεί (Αρχοντάκη & Φιλίππου, 2003).

Συμπερασματικά

Με βάση τα χαρακτηριστικά και τις δυνατότητες της λειτουργίας της εμπύχωσης, παρουσιάστηκε στο άρθρο αυτό η εμπειρία από την εμπυχωτική διαδικασία κατά την οργάνωση του Φεστιβάλ Πάου. Τα παραδείγματα που αναφέρθηκαν από τις συγκεκριμένες εφαρμογές, οδηγούν στο συμπέρασμα: Αν μπορώ να εργαστώ συλλογικά πάνω σε πρακτικά θέματα μέσω της εμπύχωσης, μπορώ με τον ίδιο τρόπο να μοιραστώ ήχους, μπορώ να φτιάξω μουσική μαζί με άλλους ή να ακούσω μουσική ή να καταλάβω τη μουσική.

Γενικότερα, μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι μέσα από τη διαδικασία της οργάνωσης ενός μουσικού φεστιβάλ, 'μουσικοτροπούμε' με έναν ιδιαίτερο τρόπο, χρησιμοποιώντας τους κανόνες της μουσικής για να αξιοποιήσουμε και να κατανοήσουμε παράλληλα δύο βασικά της στοιχεία: τον συντονισμό και τον συνδυασμό, μέσα σε ένα πλαίσιο συνύπαρξης ανθρώπων και καταστάσεων.

Τέλος, μέσα από την κατανόηση των κανόνων της μουσικής πράξης, οι συμμετέχοντες στις εμπυχωτικές δράσεις-συνεργασίες, μπορούν να αποτελέσουν οι ίδιοι πηγή εμπύχωσης τόσο για το κοινό όσο και για τους καλεσμένους καλλιτέχνες διαμορφώνοντας με τη στάση τους συνθήκες μυσταγωγίας. Έτσι, η εμπύχωση με βάση τη μουσική αναζήτηση μέσα από συλλογικές δράσεις και με πυρήνα το καλλιτεχνικό γεγονός της κάθε βραδιάς, μπορεί να διαποτίσει όλο το λειτουργικό χώρο και χρόνο του φεστιβάλ.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Abligador, S. N. (2011). *Όταν το σώμα μιλάει Μεθοδολογία και ασκήσεις για τη σωματική έκφραση*. Αθήνα: Γιαλός.
- Αρχοντάκη, Ζ., & Φιλίππου, Δ. (2003). *205 βιωματικές ασκήσεις για εμπύχωση ομάδων*. Αθήνα: Καστανιώτης.
- Besnard, P. (1985). Προβληματική της κοινωνικοπολιτιστικής εμπύχωσης. Στο Μ. Debesse & G. Mialaret (Επιμ.), *Οι παιδαγωγικές επιστήμες, Διαρκής εκπαίδευση και κοινωνικοπολιτιστική εμπύχωση* (τομ. 8, σσ. 359–402). Αθήνα: Δίπτυχο.
- Θωίδης, Ι. (2000). Σχολείο και ελεύθερος χρόνος. Αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή, Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης Φλώρινας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.
- Θωίδης, Ι. (2007). Εμπύχωση: Κοινωνικοπολιτιστική, κοινωνικοεκπαιδευτική δράση στο σχολείο και στον ελεύθερο χρόνο. *Ερευνώντας τον κόσμο του παιδιού*, 7, σσ. 41–58.
- Κανελλόπουλος, Π. (2009). Μια κοινωνικοπολιτισμική προσέγγιση της παιδικής έκφρασης και δημιουργικότητας. Στο Μ. Πουρκός (Επιμ., εισαγ.), *Τέχνη–Παιχνίδι–Αφήγηση, Ψυχολογικές και ψυχοπαιδαγωγικές διαστάσεις* (σσ. 311–355). Αθήνα: Τόπος.

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας (χ.η.). Φεστιβάλ Πάου.

Michels, H. (1995). Animation - Ergebnisse einer Rekonstruktionsanalyse zur freizeitwissenschaftlichen Theoriebildung. *Spektrum Freizeit*, 2-3, σσ. 7-34.

Κοκκίδου, Μ. (2014). *Η εμπύχωση στη διδασκαλία-μάθηση. Το σχολείο της χαράς και της καρδιάς*. Αθήνα: Fagotto Books.

Μπακιρτζής, Κ.Ν. (2004). *Επικοινωνία και αγωγή*. Αθήνα: Gutenberg.

Opaschowski, H. W. (Ed.) (1981). *Methoden der Animation Praxisbeispiele*. Band Heilbrunn/Obb.: Julius Klinkhardt.

Rogers, C.R. (1978). *Die nicht-direktive Beratung*. Muenchen: Kindler.

Σμολ, Κ. (2010). *Μουσικοτροπώντας. Τα νοήματα της μουσικής πράξης και της ακρόασης*. Θεσσαλονίκη: IANOS.

Tomatis, A. (1999). *Το αντί και η φωνή*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Thorndike, E. L. (1910). *Educational psychology: The psychology of learning*. Teachers College, Columbia University.